

MEDNARODNI KONGRES O NACIONALNI BIBLIOGRAFIJI
(Pariz, 12.—16. september 1977)

Majda Ujčič

V sodelovanju z Mednarodno zvezo bibliotekarskih društev (IFLA) je UNESCO organiziral v septembru 1977 v Parizu mednarodni kongres o nacionalni bibliografiji, ki naj bi s svojimi sklepi in priporočili pripomogel k uresničitvi univerzalne bibliografske kontrole (UBK).

Kongresa se je udeležilo 145 predstavnikov nacionalnih knjižnic z vseh kontinentov in 18 opazovalcev. Osnovno gradivo za kongres (»The national bibliography: present rôle and future development«) so prejeli udeleženci oziroma njihove knjižnice v obravnavo že dva meseca pred kongresom. Na njem so prisotni predelali celotno gradivo in sporočili svoje pripombe k posameznim točkam. Rezultat tega dela so bila končno sprejeta priporočila.

Kot je za poenotenje katalogizacije zgodovinsko leto 1961, ko so bila sprejeta pariška načela o enotni značnici, tako bo nedvomno leto 1977 pomembno za celotno bibliografsko kontrolo tako v mednarodnem kot nacionalnem okviru, kajti na tem kongresu so bili sprejeti minimalni standardi za nacionalne bibliografije. Hkrati je kongres preučil funkcije nacionalnih bibliografskih ustanov (ki niso vedno nacionalne knjižnice) in izčrpno prikazal vlogo zakona o obveznih izvodih in pomembnosti kompletne dostopnosti vseh vrst dokumentov. Nakazane so bile tudi možnosti za sodelovanje pri izdelavi bibliografij na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni.

Univerzalna bibliografska kontrola ne more biti učinkovita, če so nacionalni deli kontrole slabi, neučinkoviti ali če jih celo ni. Ker ima v okviru nacionalne bibliografske kontrole vsak nacionalni del enako pomembno vlogo, je bil del časa na kongresu posvečen prav nacionalni bibliografski ustanovi in njenim funkcijam, med katerimi je ena najpomembnejših — izdelava nacionalne bibliografije. Ob tem je bilo ugotovljeno, da vse nacionalne bibliografske ustanove ne

bodo mogle delovati po enotnem modelu, zato mora vsaka nacionalna knjižnična skupnost skupaj z nacionalno knjižnico iskati primerne nove poti, novo tehnologijo ter izboljšati in razviti obstoječo tehniko popisovanja in izdelavo nacionalne bibliografije.

Obvezni izvod

Iz vseh analiz, ki so bile izdelane za to priložnost, je razvidno, da se nacionalne bibliografije med seboj še zelo razlikujejo, ne samo po obliki in vsebini bibliografskih zapisov, po načinu izhajanja in po fizični obliki, ampak tudi po tem, kakšno gradivo zajemajo, kako so bibliografskim ustanovam publikacije, ki v državi izidejo, dostopne. Zato je bilo precej časa na kongresu posvečeno tudi dostopnosti gradiva, ki je odvisna prvenstveno od določb v zakonu o obveznih izvodih. Države naj bi pregledale obstoječe zakone o obveznih izvodih in jih uskladile z zahtevami univerzalne bibliografske kontrole, se pravi, določijo naj vlogo obveznega izvoda za nacionalno bibliografijo, zagotove naj, da bo oddaja obveznih izvodov ustrezala potrebam nacionalnega knjižničnega sistema, zakonska terminologija naj upošteva vse obstoječe vrste gradiva in tudi možnost razvoja novih vrst. Določena morata biti (ne preveliko) število obveznih izvodov in rok za njihovo oddajo. Ta rok mora biti čim krajši, saj mesečne bibliografije izgubljajo svoj namen, če javljajo gradivo s preveliko zamudo. Zakon mora opredeliti, kaj je obvezni izvod in kdo ga je dolžan pošiljati (zelo je pomembno, da niso nekateri »proizvajalci« izpuščeni), tako da pokriva tudi izdelovanje neknjižnega gradiva in izdelavo gradiva v ciklostilu ali drugih razmnoževalnih tehnikah. Prav tako naj predvidi in omogoči učinkovit nadzor nad izvajanjem določb. Kajti kakršnekoli so že določbe o obveznih izvodih, učinkovite ne bodo, če ne bo ustrezne in metodološko izpeljane kontrole. V ZDA npr. odklanjajo zaščito avtorskih pravic, v ZSSR ni dovoljena distribucija, dokler niso predloženi obvezni izvodi. Sodobnejši način je dodelitev mednarodne knjižne številke (ISBN) po deponiranju (v Španiji in Belgiji), vendar pri tem ostaja odprto vprašanje neknjižnega gradiva in internih publikacij, ki nimajo mednarodne številke.

Izbira gradiva za nacionalno bibliografijo

V zvezi z izbiro gradiva za nacionalno bibliografijo je potrebno razlikovati med nacionalno zbirko in nacionalno produkcijo. Nacio-

nalna zbirka je nedvomno popolnejša, saj odseva kulturni in socialni razvoj naroda in je zato pomembno in potrebno ohraniti še tako neznatne publikacije, tudi če jih nacionalna bibliografija ni popisala.

V okviru minimalnega programa so bila sprejeta sledeča priporočila:

»Nacionalna bibliografija naj kot minimum vključuje zapise monografskih publikacij in zapise prvih izdaj ter spremenjenih naslovov serijskih publikacij, v številni uradne publikacije nacionalne produkcije; druge vrste gradiva naj bodo izbrane v skladu s potrebnimi nacionalne knjižnične skupnosti in v skladu s sredstvi, ki so nacionalni bibliografski ustanovi na razpolago. Kadar nacionalna bibliografska ustanova iz jezikovnih, kulturnih ali drugih razlogov vključuje zapise publikacij, ki niso del nacionalne produkcije, naj bo jasno označeno, da ti zapisi ne pripadajo nacionalni produkciji. Nacionalna bibliografija naj vključuje zapise gradiva v vseh jezikih in/ali pisavah, v katerih izhajajo; zapisi naj bodo v jezikih in/ali pisavah originalov publikacij. S pomočjo nadaljnjih raziskav naj se vključijo dodatne vrste gradiva in izdelava predlog, katere teh dodatnih kategorij naj imajo pri vključitvi prednost.« Trenutno večina nacionalnih bibliografij zaradi tehničnih težav še ne upošteva zahteve po objavi zapisov v originalni pisavi in objavlja take zapise v transliterirani obliki, kar pa mora biti posebej označeno.

Oblika in pogostnost izhajanja tiskane nacionalne bibliografije

Da bi nacionalna bibliografija lahko uspešno služila v mednarodnem merilu, je pomembno poenotenje njene fizične oblike kakor tudi notranje ureditve. »Izhaja naj najmanj četrtletno z vsaj letnimi kumulacijami.« Priporočen je format A4; naslovna in hrbtna stran naslovnega lista imata predpisane elemente. Uvod naj vsebuje podatke o viru zapisov (npr. zapisi so narejeni po dolžnostnih izvodih), o vrstah gradiva, ki ga bibliografija zajema oziroma izloča, o pogostnosti izhajanja, o ureditvi, o bibliografskih in katalogizacijskih pomagalih, vsebuje naj seznam uporabljenih posebnih izrazov z definicijami in okrajšavami ter opis uporabljene klasifikacije in transliteracije. Tekoče nacionalne bibliografije naj bi bile urejene po UDK oziroma po prenovljeni izdaji Deweyeve decimalne klasifikacije, ureditev kumuliranih izdaj pa je prepuščena nacionalni bibliografski ustanovi.

Bibliografski opis naj bo izdelan po mednarodnih katalogizacijskih načelih, upoštevajoč mednarodne standarde (ISBD). Nacionalne bibliografske ustanove naj uvedejo in vodijo kartoteko nacionalnih (osebnih in korporativnih) avtorjev, s pomočjo katere bo mogoče njihova imena dosledno poenotiti. »Nacionalna bibliografska ustanova naj glede na predvideno uvedbo novih katalogizacijskih pravil, novih načinov opisa ali novih načinov vsebinske opredelitve organizira ustrezne tečaje za seznanjanje knjižničarskih kadrov z novimi načeli.«

»Nacionalna bibliografska ustanova naj s posebnimi projekti pospeši uvedbo mednarodnih bibliografskih standardov ter kontrolo avtorskih imen kakor tudi določila za okrajšane in minimalne zapise za posebne namene«, npr. za katalogizacijo pred objavo publikacije (CIP).

Publikacije meddržavnih in mednarodnih neuradnih publikacij

Videti je, da je informiranje o publikacijah meddržavnih in mednarodnih organizacij poseben problem, saj so trenutno različno popisane v raznih nacionalnih bibliografijah, nekatere bibliografije pa uradnih publikacij ne vključujejo. Zato se priporoča tole: »Meddržavne in mednarodne neuradne organizacije naj uvedejo ‚katalogizacijo pred objavo‘ (CIP) v skladu z mednarodnimi bibliografskimi standardi; meddržavne organizacije naj sodelujejo pri izdajanju tekoče bibliografije vseh svojih publikacij.«

Sprejeta so bila še priporočila v zvezi z nekaterimi mednarodnimi sistemi:

Mednarodni informacijski sistem

»Preuči naj se porabnost zapisov, izdelanih za nacionalne bibliografije, za vnašanje v nekatere mednarodne informacijske sisteme in obratno. Prizadevati si je treba za večjo usklajenost med bibliografsko prakso knjižnic in informacijskimi skupnostmi.«

Mednarodni sistem podatkov o serijskih publikacijah (ISDS)

»Države članice naj podpro ustanovitev nacionalnega centra za serijske publikacije, če je mogoče v okviru nacionalne bibliografske

ustanove. Primerjajo naj seznam podatkov ISDS z opisi serijskih publikacij v nacionalnih bibliografijah. Rezultati raziskave bodo upoštevani pri reviziji priporočil za ISDS.«

Delitev sredstev

»Preuči naj se možnost izdajanja večnacionalnih bibliografij na območjih, kjer iz kakršnihkoli razlogov ni mogoče izdajati nacionalnih bibliografij, so pa med seboj geografsko, jezikovno ali kulturno povezana.« UNESCO in druge pristojne ustanove so pripravljene prispevati sredstva, potrebna za izdelavo modelov nacionalnih bibliografskih ustanov in za organizacijo nacionalnih, regionalnih in mednarodnih seminarjev in tečajev s tega področja.

Tako je kongres torej sprejel koncept univerzalne bibliografske kontrole kot dolgoročen program za razvoj širokega svetovnega sistema za kontrolo in izmenjavo bibliografskih informacij; potrdil je potrebo po okrepitvi nacionalne bibliografske kontrole kot prvega pogoja za UBK; priznal je pomen nacionalne bibliografije kot glavnega pripomočka za oskrbovanje nacionalne bibliografske kontrole.

Če bi hoteli določiti, koliko v Sloveniji še odstopamo od mednarodnih priporočil, bi bilo potrebno izdelati podrobno analizo. Na splošno pa smo lahko precej zadovoljni, saj se le v nekaterih podrobnostih ne ujemamo s priporočenimi standardi. V nekaterih primerih pa minimalni program celo presegamo (npr. glede vključevanja gradiva v nacionalno bibliografijo) in izpolnjujemo maksimalnega.

Seznam študij, ki so bile izdelane za mednarodni kongres o nacionalni bibliografiji v Parizu 1977:

— The national bibliography: present rôle and future developments. Paris 1977

— A survey of the contents of existing national bibliographies / prepared by Richard H. A. Cheffins. Paris 1977

— Survey of existing legal deposit laws / prepared by Gerhard Pomassl. Paris 1977

— Resource sharing for national bibliographic services / prepared by S. Massil. Paris 1977

— Survey on the present state of bibliographic recording in freely available printed form of government publications and those of inter-governmental organizations / prepared by Françoise Sinnassamy. Paris 1977

— Standardization activities of concern to libraries and national bibliographies: an outline of current practices, project and publications / compiled by IFLA International office for UBC. London 1976